

mki

MIGRÁCIÓKUTATÓ
INTÉZET

A DENK: egy hollandiai antiszemita bevándorlópart portréja

Veszprémy László Bernát elemzése

2020. február 17.

A Migrációkutató Intézet legfrissebb elemzésében a bevándorlás egyik legfontosabb politikai következményét mutatja be egy konkrét példán keresztül. A hollandiai DENK nem egyszerűen egyike a megannyi, tiszavirág-életű európai bevándorlópártnak, hanem egy folyamatos aktivitást kifejtő, országos választási sikereket is elérő formáció, melynek ideológiája a muszlim háttérű bevándorló-érdekképviselet, a szociális üzenetek és az antiszemitizmus hármására koncentrál. A párt vezetői a holland baloldaltól indultak el, ahonnan többek között antiszemita botrányok miatt kellett távozniuk. A párt létrejötte óta antiszemita-botrányok sorozatával került a holland lapok és a nemzetközi zsidó sajtó címlapjaira. A párt vezetői módszeresen kampányt folytattak a „zsidó lobbí” befolyása ellen, holland-zsidó civil szervezeteket tűzve céltáblájukra. Különböző választásokon több antiszemita jelöltet is indítottak, akik szintúgy botrányokat okoztak a sajtóban zsidóellenes kijelentéseikkel. Jellemző, hogy a holland zsidóság sajtóforrások szerint egységesen antiszemita pártként tekint a DENK-re.

A nemzetközi diskurzusban láthatóan máig kevésbé feldolgozott téma a bevándorlópartok jelensége. Simon Otjes és André Krouwel holland szociológusok úgy foglalták össze 2019-es tanulmányukban a „bevándorlópartok” jelenségét, miszerint ezek a partok a globalizációs törésvonalak – a globalizáció nyertesei és vesztesei – átrendeződésének jelei, ugyanis a hagyományos baloldali partok helyett egyes országokban a bevándorlók már saját – esetenként sikeres – partokat alapítanak. „A szakirodalom ez idáig úgy tekintett a bevándorlóokra, mint olyan jelenségre, amelyekre az őshonos lakosok reagálnak”, nem pedig önálló politikai formációkkal rendelkező csoportokra.¹

Dacára annak, hogy a szakirodalom szerint már évtizedek óta létrejöttek bevándorlópartok Norvégiában vagy éppen az Egyesült Királyságban,² az *Economist* még 2016 júniusában is arról cikkezett – elsősorban a muszlim partokra jelenségére utalva –, hogy „bármennyire is jót akarnak, a tisztán etnikai alapú partok létrehozása borzalmas ötlet”.³ A bevándorlópartok jelensége nem új keletű, a legtöbb bevándorlópart azonban nem volt képes sikereket elérni. A norvégiai muszlimok által alapított Innvandrertpartiet például a 2007-es oslói önkormányzati választáson 0,1%-ot ért el,⁴ majd rövidesen feloszlásra került, a 2006-ban feloszlott Islamic Party of Britain legnagyobb eredménye pedig 3% volt egy időközi helyhatósági választáson.⁵ Hasonló, marginális példák idézhetők Finnországból és Dániából,⁶ illetve Németországból.⁷ Így elmondható, hogy a hollandiai DENK-re – mely a 2019-es hollandiai parlamenti választáson 3 széklet (2,1%), a 2018-as önkormányzati választások 24 széklet (1%) és a 2019-es

¹ Simon Otjes, André Krouwel: Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:7 (2019). 1148-1167, itt 1149, 1181.

² Simon Otjes, André Krouwel: Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:7 (2019). 1148-1167, itt 1154.

³ <https://www.economist.com/europe/2016/06/09/the-politics-of-alienation> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.). Noha a cikk deklarálta a muszlim formációkra utal, mégis rendre él az „etnikai alap” szófordulattal.

⁴ <https://www.nrk.no/ostlandssendingen/de-sma-er-fortsatt-sma-1.3459900> (Utolsó letöltés: 2019. május 2.).

⁵ https://www.migraciokutato.hu/wp-content/uploads/2019/02/MKI_Baloldal-%C3%A9s-iszl%C3%A1m_20190218_vesz.pdf (Utolsó letöltés: 2019. május 2.).

⁶ <https://www.migraciokutato.hu/hu/2017/04/19/az-iszlam-politikai-ternyerese-europaban/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

⁷ <http://www.hurriyetdailynews.com/an-immigrant-party-in-the-german-elections-59157> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

tartományi választásokon 4 székot (1%) szerzett⁸ – okkal utal a szakirodalom az eddigi legsikeresebb európai bevándorlópartként.⁹

A szakirodalom szerint korábban is – az 1980-as évek óta – léteztek bevándorlópartok Hollandiában, de a DENK az első formáció, amely a parlamenti választásokon is sikereket ért el.¹⁰ A DENK-et (melynek jelentése hollandul kb. „gondolat”, törökül pedig „egyenlőség”), 2015 februárjában alapította két, első generációs bevándorló holland politikus, az isztambuli születésű Tunahan Kuzu és a büyükkişlai születésű Selçuk Öztürk. Manfred Gerstenfeld holland-izraeli történész egyszerűen „muszlim pártként” utalt a DENK-re cikkében,¹¹ Aziz El Kaddouri holland piackutató pedig úgy fogalmazott, hogy a DENK „a dühös színesbőrűek pártja”.¹² Ám a párt nem nevezi magát nyíltan bevándorlópartnak. Erik Schrijvers holland történész szerint a párt „gyökerei” egyértelműen „a különböző, de főleg török háttérű bevándorló közösségekben” keresendők.¹³ A párt alapító nyilatkozata (*Denkend aan Nederland*, „Hollandiára gondolva”¹⁴) szerint ellene vannak azoknak a partoknak, akik szerint Hollandia „nem képes a változásra, identitása egységes, kultúrája pedig maradandó”, illetve arra is utal, hogy a „migráció mindig is létezett”, és hogy Hollandia a 16. század óta toleráns, bevándorlókat befogadó ország volt. A program harcot hirdet az „iszlamofóbia, a muszlimgyűlölet és az afrofóbia” ellen.¹⁵ Schrijvers szerint a párt „híján van a koherens politikának”, és tevékenysége 2018-ban még mindig elsősorban a rasszistának ítélt holland ünnepi szokásokkal, illetve a túlságosan „fehér” utcanevékekkel szemben való fellépésben merült ki.¹⁶

Mindazonáltal jellemző, hogy a szakirodalom szerint éppen a marokkói és török kisebbségi szavazók tekintik a DENK-et leginkább „bevándorló háttérű” formációnak.¹⁷ A párt szavazói elsősorban fiatal muszlimok soraiból kerülnek ki,¹⁸ és a DENK-et egy 2017 márciusi felmérés szerint a török-hollandok 45%-a, a marokkói-hollandok 38%-a, a suriname-i származású

⁸ <https://www.bewegingdenk.nl/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

⁹ Simon Otjes, André Krouwel: Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:7 (2019). 1148-1167, itt 1148.

¹⁰ Simon Otjes, André Krouwel: Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:7 (2019). 1148-1167, itt 1154. Más bevándorlópartok közül említendő a rotterdami Nida, mely 2014 óta a helyi önkormányzatban rendelkezik képviselőkkel (2 szék, 2,4%). A partot Nourdin el-Ouali, a GroenLinks baloldali-zöld párt kivált képviselője vezeti. A Nida honlapján deklaráltan „iszlám indíttatású” pártnak nevezi magát (lásd: <http://www.nidarotterdam.nl/> [utolsó letöltés: 2019. május 3.]), és már számos antiszemita botránya volt (lásd: <https://www.dutchnews.nl/news/2018/03/local-elections-2018-rotterdam-left-wing-alliance-collapses-after-nida-tweet/> és <https://www.ad.nl/rotterdam/handelsmissie-naar-israel-leidt-tot-verdeeldheid-in-raad~a5ba193d/> [utolsó letöltések: 2019. május 3.]). Eredményét a párt 2018 tavaszán megismételte.

¹¹ <http://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/19892> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

¹² <https://www.dutchnews.nl/news/2017/02/ethnic-minorities-desert-labour-turn-to-denk-ahead-of-march-vote/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

¹³ Erik Schrijvers: Cultural Policy at a Crossroads? How the Matthew Effect, New Sociocultural. Oppositions and Digitalisation Challenge Dutch National Cultural Policy. In: *Cultural Policy in the Polder*. Szerk. Edwin van Meerkerk, Quirijn Lennert van den Hoogen (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2018), 243-264, itt 252.

¹⁴ Utalás Hendrik Marsman költő 1936-os *Herinnering aan Holland* c. versére.

¹⁵ https://www.bewegingdenk.nl/wp-content/uploads/2016/11/Verkiezingsprogramma_DENK_2017-2021.pdf, 7, 9-10. (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

¹⁶ Schrijvers: Cultural Policy at a Crossroads? I. m. 252.

¹⁷ Wouter van der Brug, Philip van Praag, Cees van der Eijk: Elections, Cleavages and Voting Behaviour From Stability to Volatility. In: *Political Science and Changing Politics*. Szerk. Philip van Praag (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2017), 137-161, itt 155.

¹⁸ Simon Otjes, André Krouwel: Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:7 (2019). 1148-1167, itt 1148.

hollandok 5%-a, a Holland Antillákról származó hollandok 4%-a támogatta.¹⁹ Noha Öztürk egy interjújában úgy írta le a DENK-et, miszerint „olyan párt vagyunk, ahol sok muszlim kényelmesen érezheti magát, de sok-nem muszlim is, akik elutasítják a rideg jobboldali [politikai klímát]”,²⁰ másutt a párt „emancipációs pártként” írta le magát olyan emberek számára, „akiknek a szülei nem Hollandiában születtek”.²¹ A párt török arcúta számos kulturális kérdésben meghatározza állásfoglalását – példának okáért nemzetközi botrányt szült, amikor 2018 februárjában a párt politikusai nem voltak hajlandók megszavazni az örmény népirtás holland alsóházi elismerését.²² De a DENK egyetlen ügy kapcsán sem kapott annyi médiafigyelmet – és okozott annyi felháborodást –, mint az Izraellel és a zsidósággal kapcsolatos antiszemita állásfoglalásai.

Voltaképpen már a DENK létrejötte is egy antiszemita-botrányhoz köthető. A pártelnök Kuzu és Öztürk korábban a mérsékelt jobboldali Néppárt a Szabadságért és a Demokráciáért (VVD) párttal koalícióban kormányzó Munkáspárt (PvdA) alsóházi képviselői voltak, ám a két politikust 2014 novemberében kizárta a baloldali formáció, mert nyilvánosan kritizálták Lodewijk Asscher munkáspárti politikust, akkori miniszterelnök-helyettest és társadalmi ügyekért felelős minisztert. Asscher bizonyos török szervezetek szigorúbb biztonsági megfigyelését helyezte kilátásba, mondván, hogy azok „a török-izlám identitást erősítik”, és „eltávolodnak a holland szokásoktól”. Kuzu és Öztürk ezért „kirekesztőnek” nevezték Asschert, s mivel kitartottak nyilatkozatuk mellett, távozniuk kellett a Munkáspártból.²³ Ugyan ekkor még nem utaltak a miniszter származására – Asscher neves zsidó családból származik, dédapja Abraham Asscher volt, az amszterdami zsidó tanács elnöke az ország német megszállása alatt –, azonban állítását 2016 júniusában Öztürk megismételte. Ismét „diszkriminációs miniszternek” nevezve Asschert, ezúttal expliciten utalva is a baloldali politikus zsidó felmenőire: „Hogyan lehetséges, hogy ez a miniszter, az ő származásával, [kiemelés a szerzőtől] elfogadja, hogy másoknak félre kell tenniük a származásukat, a nevüket és a vallásukat ahhoz, hogy érvényesülni tudjanak Hollandiában?”²⁴

A párt létrejötte óta antiszemita botrányok sorozatával került a holland lapok címlapjára. Ezen botrányok többsége a párt szélsőséges Izrael-ellenességére vezethető vissza: a már idézett Gerstenfeld cikke szerint „a DENK szélsőségesebben Izrael-ellenes, mint bármelyik más holland alsóházi párt”.²⁵ A DENK 2016 szeptemberében került először a hírekbe Izraellel szembeni ellenérzései okán: ekkor Tuzu pártelnök a kamerák előtt utasította vissza a holland alsóházba látogató Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnök kézfogását.²⁶

¹⁹ Idézi: Simon Otjes, André Krouwel: Why do newcomers vote for a newcomer? Support for an immigrant party. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 45:7 (2019). 1148-1167, itt 1154.

²⁰ <https://www.nrc.nl/nieuws/2015/02/09/ook-veel-niet-moslims-zijn-het-gure-rechtse-klima-1466777-a1043309> (Utolsó letöltés: 2019. május 2.).

²¹ <https://www.trouw.nl/home/namen-en-shamen-door-denk-nog-nooit-vertoonde-op-het-binnenhof~a67f8fdf/> (Utolsó letöltés: 2019. május 2.).

²² <https://www.dutchnews.nl/news/2018/02/mps-branded-traitors-by-turkish-newspaper-after-genocide-vote/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

²³ <https://nl.times.nl/2014/11/14/labour-drops-turkish-mps-social-exclusion-remarks> és <https://www.dailysabah.com/europe/2014/11/18/turkish-mps-expelled-from-dutch-labor-party-establishes-new-group-in-parliament> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

²⁴ <https://www.dagelijksendaard.nl/2016/06/denk-kamerlid-selcuk-ozturk-valt-asscher-aan-vanwege-zn-joodse-afkomst/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

²⁵ <http://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/19892> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

²⁶ https://www.youtube.com/watch?v=lvCF_9CCQb0 (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

2017 márciusában a parlamenti választások során a DENK számos jelöltjét érte az antiszemitizmus vádja a holland-zsidó sajtóban. Ali Tsouli 2017-es képviselőjelöltjük példának okáért a következőt írta nyilvános Facebook-oldalán egy korábbi, 2014-es bejegyzésben: „Miért nem támadja meg az Iszlám Állam Izraelt? Miért mészárolnak csak muszlimokat, keresztényeket és arabokat? Olvassátok és ébredjete fel!” Posztjához egy cikk linkjét fűzte, mely azt fejtegette, hogy az Iszlám Állam vezetője, Abu Bakr al-Bagdadi az izraeli hírszerzés, a Moszad ügynöke lenne.²⁷ A párt másik jelöltje, Aysegül Kılıç 2016-ban posztolt egy videót Facebook-oldalán, melyen egy muszlim hitre tért brit munkáspárti politikus, George Galloway beszél arról, hogy az izraeliek „háborús bűnösök”, és hogy az országnak sosem lett volna szabad létrejönnie.²⁸

Kuzu pártelnök 2017 augusztusában a Nemzetközi Holokauszt Emlékezeti Hatóság (IHRA) antiszemitizmus-definíciójának holland részről történő elfogadásának parlamenti vitáján – amely végül eredménytelenül zárult – úgy érvelt, hogy a javaslat elmosná az antiszemitizmus és Izrael-állam kritikája közötti határt.²⁹ Az IHRA definíciója egyébként Izraellel kapcsolatban a következőket tekinti antiszemitizmusnak: olyan szélsőséges kritika megfogalmazása Izrael iránt, melyet a szóban forgó egyének vagy szervezetek más országokkal szemben nem fogalmaznak meg; Izrael állam nácihoz való hasonlítása; eredendően rasszistának minősítése; a holokauszt izraeli „felhasználására” vagy „kitalálására” való utalás; illetve a hagyományos antiszemita vádak (vérvád stb.) Izrael esetében való felhasználása.³⁰

2017 szeptemberében Öztürk a holland alsóházban „Izrael és a zsidók hosszú karjával” kapcsolatban értekezett, mely antiszemita szófordulattal különböző holland-zsidó szervezetekre utalt (így a Likoeed Nederland holland-zsidó szervezetre, vagy éppen a holland zsidóság jogvédelmi szolgálatát ellátó Izrael Információs és Dokumentációs Központ [CIDI]).³¹

Ezt követően a DENK 2017 októberében kampányt kezdett az „izraeli lobb” ellen, amely „be akarja mocskolni a pártot”.³² Ennek a keretében került fel a párt hivatalos Facebook-oldalára az alábbi, erősen antiszemita kép: a grafikán egy látványosan zsidó vallási viseletet (kipa) hordó sötét figura ráz kezét egy cilindres, hagyományosan a kapitalista elitet jelképező, hasonlóan sötét alakkal. A grafika több holland-zsidó szervezetet említ meg az „izraeli lobb” példáiként, köztük a már fent is említett CIDI-t és a Likoeed Nederlandot.

²⁷ <https://jonet.nl/kandidaten-denk-lijst-niet-wars-van-anti-isral/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

²⁸ <https://jonet.nl/kandidaten-denk-lijst-niet-wars-van-anti-isral/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

²⁹ <https://www.cidi.nl/kabinet-gaat-ihra-definitie-antisemitisme-niet-in-wetgeving-vastleggen/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

³⁰ http://www.holocaustremembrance.com/sites/default/files/press_release_document_antisemitism.pdf, 1-2. (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

³¹ <https://www.cidi.nl/antisemitische-insinuaties-in-kamervragen-denk/> és <https://www.cidi.nl/cidi-roept-voorzitter-arib-op-tot-veroordeling-antisemitisme-in-de-tweede-kamer/> (Utolsó letöltések: 2019. május 1.).

³² <https://www.cidi.nl/denk-beschuldigt-cidi-van-leugens-verspreiden/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

A DENK Izrael-ellenes kampánygrafikája, 2017. október 31. Forrás: <https://www.facebook.com/DenkNL/photos/a.1551593525125435/2000692583548858/?type=3&theater> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

A kampány részeként a DENK képviselői a holland alsóházban 2017 novemberében kérdést nyújtottak be a pártjukkal szembeni, „izraeli lobbis” által vezetett „rágalomhadjárattal” kapcsolatban.³³ A kérdés említést tett Cnaan Lipshitz neves izraeli-holland újságíróról is, akit a párt a Moszad ügynökének titulált. Lipshitz később egy cikkben írta le: a megjegyzés azt az érzést keltette benne, hogy neki és családjának nincs jövője Hollandiában.³⁴ Ezen időszak során a CIDI szerint a DENK Facebook-oldala „tele volt antiszemita szimbólumokkal, utalásokkal és hangulatkeltésekkel”.³⁵ Ezek mellett a DENK palesztinpartii külpolitikai állásfoglalásának is

³³ <https://www.cidi.nl/antisemitische-insinuaties-in-kamervragen-denk/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

³⁴ <https://www.jweekly.com/2017/11/09/just-accused-israeli-spy-dutch-parliament/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

³⁵ <https://www.cidi.nl/antisemitische-insinuaties-in-kamervragen-denk/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

markánsan hangot adott a kérdéses kampány alatt. 2017 novemberében Kuzu felszólította a holland kormányt, hogy ismerje el a Palesztin Hatóságot „palesztin államként”.³⁶

A párt a 2018-as amszterdami önkormányzati választásokon is indított Izrael-ellenes jelöltet Seher Khan személyében. Khan aktívan publikál a *Wijblijvenhier.nl* holland muszlim portálon, ahol több írásában is azt állította, hogy az Iszlám Államot Izrael és más nyugati államok hozták létre vagy támogatták. A politikus ezek mellett „Tel-Aviv hosszú karjáról” – azaz az izraeli lobbiról – cikkezett Hollandia külpolitikája kapcsán. Egy másik írásában Khan az izraeliekre a „Zio” szót használta, ami a „cionista” jelző pejoratív rövidítése.³⁷ Szintúgy 2018 márciusi hír volt, hogy a DENK nem volt hajlandó a választások előtt aláírni azon, lényegében minden Amszterdamban induló párt által támogatott kezdeményezést, mely az elharapózó hollandiai antiszemitizmus ellen emelt hangot.³⁸ Rajtuk kívül egyedül a Sylvana Simons suriname-i politikusnő által alapított Bij1 (korábban Artikel 1) párt nem állt ki a kezdeményezés mellett. (Simons korábban a DENK tagja volt, ám később saját pártot alapított³⁹).

Valószínűleg korábbi, „izraeli lobbival” szembeni kampányának visszhangján felbuzdulva 2018 tavaszán-nyarán a párt célzott kampányt folytatott az izraeli termékek bojkottálására. A DENK rotterdami önkormányzati frakciója azzal kapcsolatos kérdést nyújtott be 2018 májusában a város vezetőségéhez, hogy mely rotterdami cégek és nem-kormányzati szervezetek (NGO-k) „végeznek tevékenységet” a „megszállt palesztin területeken”, s hogy tervezi-e a város a kapcsolat megszakítását ezen cégekkel és szervezetekkel. A benyújtott kérdés szövege Izraelt „Palesztina gyarmatosításával” vádolta meg.⁴⁰

2018 júliusában a DENK amszterdami önkormányzati képviselője, Numan Yilmaz írásos kérdésben fordult a városvezetéshez, melyben azt kérte, hogy Amszterdam szakítsa meg minden kapcsolatát Tel-Avivval. A kérdésben szerepelt az a felvetés, hogy a városnak „nem lenne szabad asszisztálnia a palesztinok elnyomásához [és területeik] megszállásához”.⁴¹ A párt ugyanekkor arra is javaslatot nyújtott be, hogy a város bojkottálja azokat a holland cégeket, akik a Júdea és Szamária területén működő izraeli cégekkel működnek együtt.⁴² Egy hónappal később Yilmaz számon kérte Femke Halsema polgármestert (GroenLinks), amiért az az évi meleg büszkeség (Gay Pride) vonulásán Tel-Avivhoz hasonlította Amszterdamot. Mint ismert, mindkét városban igen nagy és sikeres rendezvénynek számít a Pride. Yilmaz szerint Izraelben elnyomják a vallásos kisebbségeket, és ezért Hollandia legnagyobb városának Tel-Avivhoz hasonlítása egyet jelent az izraeli elnyomás „rózsaszínre mosásával”.⁴³

Amint korábban is, Kuzu a kampányt a palesztin oldal melletti külpolitikai kiállásra használta fel: 2018 júniusában a pártelnök arra szólította fel a holland kormányt, hogy „konkrét lépésekkel” támogassa a palesztin állam létrejöttét az ENSZ-ben és EU-s szinten is, illetve,

³⁶ <https://www.cidi.nl/minister-zijlstra-geen-eenzijdige-erkenning-palestijnse-staat/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

³⁷ <https://jonet.nl/denk-zet-anti-israelische-kandidaat-op-lijst-amsterdam/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

³⁸ <https://www.timesofisrael.com/dutch-muslim-party-wont-join-amsterdam-coalition-against-anti-semitism/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

³⁹ <https://www.politico.eu/article/6-fringe-parties-in-the-dutch-election-netherlands-denk-artikel-1-geenpeil-piratenpartij-vnl-voor-nederland-niet-stemmers/> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

⁴⁰ <https://jonet.nl/denk-aboutaleb-moet-palestina-bezoeken/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴¹ <https://jonet.nl/gemeente-amsterdam-komt-denk-niet-tegemoet/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴² <https://jonet.nl/denk-maakt-punt-van-samenwerking-tel-aviv/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴³ <https://jonet.nl/denk-maant-halsema-om-vergelijking-tel-aviv/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

hogy „azonnal” ismerje el a Palesztin Hatóságot „palesztin államként”.⁴⁴ Hasonlóan 2018 októberében Kuzu írásos kérdésben fordult a holland külügyminiszterhez azzal kapcsolatban, hogy el tervezi-e ítélni Izrael államot, amiért az „ismert antiszemita rezsimekkel” tart fenn kapcsolatot.⁴⁵ Noha kérdésében nem nevesítette meg ezen „rezsimeket”, ominózus mondatához fűzött egy lábjegyzetet, mely a szélsőbaloldali izraeli *Há'árec* újság egyik cikkére mutatott. A kérdéses *Há'árec*-cikk illusztrációjaként Benjamin Netanjahu izraeli miniszterelnököt választották, amint éppen kezet fog Orbán Viktor magyar miniszterelnökkel.⁴⁶ Szintúgy 2018 júliusi hír, hogy Hussein Jamakovic, a DENK volt aktivistája egy nyílt levelében azt kívánta, hogy „a rohadt mocskos szélsőjobboldali zsidók kapjanak rákot”.⁴⁷

Végül érthető, hogy a CIDI úgy fogalmazott: Kuzu „megszállottan” támadja szervezetüket.⁴⁸ A DENK elnöke ugyanis 2019 januárjáig igen nagy aktivistást mutatva nem kevesebb, mint 12 kérdést nyújtott be a holland alsóház elé a CIDI holland-zsidó jogvédő szervezet tevékenységével kapcsolatban, többek között „nem-kívánatos befolyással” vádolva a csoportot.⁴⁹ Nem is véletlen, hogy DENK-re Gerstenfeld egy írásában egyszerűen „az Izrael-ellenes pártként” utalt,⁵⁰ s hogy a *Jerusalem Post* izraeli lap evidenciának tekintette, hogy a pártot „a holland zsidóság antiszemitának tartja”.⁵¹ Ugyan a párt a 2019-es EP-választáson 60 669 szavazattal nem nyert mandátumot, érdemes lehet megfontolni annak a lehetőségét, hogy a meglepően sikeres PvdA esetleg muszlim szavazókat hódította el a DENK-től – mely szavazók DENK-hez pártolása korábban éppen a PvdA meggyengülésének egyik oka volt.⁵²

⁴⁴ <https://www.cidi.nl/kamer-stemt-voor-behoud-tweestatenoplossing-en-rechten-palestijnse-minderjarige-gevangenen/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴⁵ <https://www.dagelijksstandaard.nl/2018/10/maffe-denk-doebers-beschuldigen-israel-van-antisemitisme/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴⁶ <https://www.haaretz.com/israel-news/.premium.MAGAZINE-the-state-of-israel-vs-the-jewish-people-1.6470108> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴⁷ <https://www.jpost.com/Diaspora/Dutch-Muslim-political-activist-wishes-cancer-on-filthy-Jews-561255> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

⁴⁸ <https://www.cidi.nl/kuzu-vangt-bot-kamervragen-cidi-lesboek/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁴⁹ <https://www.cidi.nl/kuzu-vangt-bot-kamervragen-cidi-lesboek/> (Utolsó letöltés: 2019. május 1.).

⁵⁰ <http://www.israelnationalnews.com/Articles/Article.aspx/19892> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

⁵¹ <https://www.jpost.com/Diaspora/Dutch-Muslim-political-activist-wishes-cancer-on-filthy-Jews-561255> (Utolsó letöltés: 2019. május 3.).

⁵² https://mandiner.hu/cikk/20190524_timmermans_hollandia (Utolsó letöltés: 2019. július 8.).